

MENNI VAGY MARADNI?

**FIATALOK ELVÁNDORLÁSÁNAK OKAI ÉS
ANNAK HATÁSA A MAGYAR TÁRSADALOMRA**

Jelige: ZIP256

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	3
Bevezető.....	6
Az interjú alanyok bemutatása.....	7
Konceptualizálás.....	10
Operacionalizálás.....	10
Hipotézisállítás.....	11
1. Történelmi áttekintés.....	12
1.1. Az 1930-as évek: gazdasági- megélhetési menekültek.....	13
1.2. A II. világháború körüli évek: politikai menekültek.....	13
1.3. Az 1956-os politikai menekültek.....	13
1.4. 1956 és a rendszerváltás között.....	14
1.5. A rendszerváltástól az UNIÓS csatlakozásig.....	17
1.6. Az UNIÓS csatlakozást követően.....	18
2. A mobilitás, illetve annak hiánya.....	22
2.1. Lakásviszonyok.....	23
2.2. Közlekedés.....	25
2.3. A megfelelő nyelvtudás hiánya.....	25
2.4. Megfelelő anyagiak hiánya.....	27
2.5. A család	27
2.6. Emberi tényezők.....	27
3. Az Európai Unió.....	28
3.1. Befogadó országok.....	28
3.2. Magyarország, mint kibocsátó ország	32
3.3. A fiatalok.....	36
Következtetés.....	40
Összefoglalás.....	44
Irodalomjegyzék.....	45
Internetes hivatkozások	46

Előszó

A dolgozatom témájának kiválasztásánál fontos szerepet játszott, hogy személyem is érintett, ugyanis a férjem több mint 6 éve dolgozik Németországban, építőiparban. Idősebb fiam 4 éve Ausztriába költözött menyasszonyával együtt, letelepedési szándékkal, azóta csak látogatóba járnak haza. Mindketten kereskedelembe dolgoznak, fiam tanári diplomával, menyasszonya élelmiszeripari mérnöki diplomával. Néhány évet én is dolgoztam külföldön, tehát tapasztalatból tudom milyen távol lenni az otthontól, családtagoktól, idegen környezetben, más kultúrában élni, idegen nyelvet beszélni.

A dolgozatomban visszatekintek előbb a múltba, mikor milyen okokból emigráltak a magyarok. Elemzem a magyarok migrációs készségét, hajlandóságát, és megpróbálom a jövővel kapcsolatos aggályaimat felvázolni. Kutatást is végzek a külföldön élő és dolgozó magyarok körében, interjúkészítéssel és kérdőív használatával. Interjúkat csak a személyes ismerőseimmel készítettem. A hataratkelo.blog.hu oldallal léptem kapcsolatba a hataratkelo@hotmail.com e-mail címen, ahova elküldtem a mellékletben található kérdőívet, és megkértem a lap üzemeltetőjét, hogy küldje el minden Országfelelőshöz azzal a kéréssel, hogy minél több emberhez juttassák azt el. Sajnos a minta ilyen módszerrel nem reprezentatív, hiszen a kérdőív csak azokhoz jut el, akik internetet használnak, viszont annál mindenesetre reprezentatívabb és véletlenszerűbb, mintha én választottam volna ki a válaszadókat. Az internet használatának, illetve nem használatának a kérdése inkább csak megerősítette bennem a döntésem helyességét, hiszen inkább a fiatalokra jellemző az internet használata, a blog bejegyzések olvasása, hozzászólás, és én elsősorban rájuk voltam kíváncsi. A kérdőív használata azért praktikus számomra, mert a külföldön élőkkel nagyon jól ki lehet tölteni online is a kérdőívet, tehát időt takarítok meg vele, másrészt nagyobb és reprezentatívabb mintát kapok. A kérdőíveket visszaérkezésük után külön táblázatban megjelöltem, hogy melyik válaszadóhoz melyik kód tartozik, a kitöltött kérdőíveket sorszám alapján egy külön mappába mentettem. Ezzel a módszerrel lehetőségem nyílik arra, ha a későbbiek során még szeretnék valamit kérdezni, a kód alapján vissza tudom keresni a hozzá tartozó személyt.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy ebben a tanulmányban többnyire a felhasznált irodalomra és az interjúkra fogok támaszkodni, ugyanis a kérdőíves kutatás jelenleg is

zajlik, a kitöltött kérdőíveket SPSS statisztikai programmal dolgozom majd fel, ezt követően különböző szempontok alapján elemzéseket fogok majd végezni. Figyelembe véve a most rendelkezésre álló rövid időt, ezt az elemzést most mellőzni vagyok kénytelen. A kérdőívek feldolgozása után a kapott eredményeket a Szociológia BA/Lev. Szakdolgozatomban használok majd fel, melyben szintén a külföldre távozó magyar fiatalokkal kívánok foglalkozni. Természetesen tendenciákat az eddig beérkezett kérdőívek alapján már most is lehet megállapítani, és hivatkozom is majd rá, de nem áll még rendelkezésemre olyan nagyságú minta, amely alkalmas lenne a hipotéziseim alátámasztására vagy megcáfolására, ezért inkább azokra az interjúkra támaszkodnék, amelyeket személyesen, illetve skype-n keresztül, videó hívás segítségével készítettem olyan emberekkel, akik nem most indultak el ezen az úton. Van köztük olyan, akit már sok éve ismerek, és van, akit csak néhány hete ismertem meg. Számomra ők azért fontosak, mert azok a fiatalok, akik napjainkban mennek külföldre munkát vállalni, nagy valószínűség szerint hasonló folyamaton mennek majd keresztül, mint az általam megkérdezettek. Tehát rajtuk keresztül jól prognosztizálható a jövő.

A minta reprezentatív voltának a problémájával komoly és elismert kutatók is szembesülnek:

„A külföldön dolgozó, Magyarországról kivándorolt diplomás munkaerő kutatása módszertanilag komoly kihívást jelentett. A vizsgálni kívánt sokaságról nem rendelkezünk megbízható adatokkal, listákkal; mind a célcsoport mérete, mind demográfiai struktúrája ismeretlen volt. A mintavétel során úgynevezett hólabda designt használtunk. Ezzel a módszerrel nem lehet klasszikus értelemben vett reprezentatív mintát venni, de a mintavétel során feltáruló hálózati struktúrára támaszkodva lehetőség van az egyes populációs paraméterek nagyságának megbecsülésére. Ha a hálózat fejlődése megfelel bizonyos előfeltételeknek, akkor akár torzítatlan becslést is tudunk adni a populáció nagyságára.”¹

Már most megjegyezni kívánom, hogy a tanulmányomat és annak következtetéseit csak egy pillanatfelvételnak tekintem az éppen aktuális állapotról. A most zajló vándorlási folyamatoknak egyelőre nem lehet tudni a végkimenetelét, annak hatásait a jövőre nézve sem az országot elhagyókat, sem a maradók szempontjából most még mérni nem lehet,

¹ Csanády Márton Tamás: A magyar képzett migráció a rendszerváltás óta Magyar Tudomány, 2008/05 603. o.
<http://www.matud.iif.hu/08maj/11.html> (2013.11.10)

legfeljebb jóslásokba bocsátkozni. El kell telnie néhány évtizednek, hogy mérleget készíthessünk arról, milyen irányú és mértékű hatást gyakorolt az éppen most zajló folyamat az egyes érintettekre.

Bevezetés

Dolgozatomban egy néhány éve zajló és egyre intenzívebb elvándorlási folyamattal foglalkozom, ami számomra a magyar fiatalok szempontjából, illetve az ő problémamegoldásuk hatása az itthon maradottak szempontjából érdekes.

Minden társadalom a gyermekeken, a fiatalokon keresztül tud megújulni, eredményes lenni, ezért a fiatal nemzedék minden ország záloga a boldoguláshoz vezető úton. A ma szülőképes korban lévők többsége kénytelen szüleivel egy fedél alatt élni akár még a 30-as éveiben is, mert nem tud egymaga megélni a fizetéséből, ha van egyáltalán munkája. Egy olyan országban, ahol a fiatalok nem mernek gyermeket szülni, mert nem tudják, hogy mit hoz a holnap, nehéz a jövőt tervezni, akár az egyénnek, akár az ország éppen aktuális vezetőinek.

Komoly társadalmi- gazdasági problémáknak kell elég hosszú időn keresztül fennállniuk ahhoz, hogy olyan folyamatok induljanak be, ami jelenleg nem csak hazánkban, hanem a teljes Kelet-Európai térségben tapasztalható. Természetesen hozzájárul az is ahhoz, ami napjainkban történik, hogy több mint 4 évtizeden keresztül a magyarok Nyugat-Európa irányába nem kaptak lehetőséget a határátlépésre, vagy csak nagyon kivételes esetekben és korlátozott mértékben. Az idősebb korosztály (45 év felettiek) számára ez is lehet motiváló tényező, ha a külföldi munkavállalást választják. Az ő számuk sem elhanyagolható, de a vizsgálatom célcsoportja nem ez a korosztály.

Sokkal riasztóbb a kép, amikor lépten-nyomon azt halljuk, hogy a fiatalok távoznak, és sok esetben azzal a szándékkal, ha megtalálják a számításukat, le is telepednek adott országban.

Vegyük sorra: ha elmennek a fiatalok, és egy másik országban letelepednek, akkor milyen demográfiai és gazdasági hatásaik lesznek Magyarország jövője szempontjából: a születendő gyermekek elsősorban (vagy kizárólagosan) már annak az országnak a polgárai lesznek, ahová születnek. Hogy megőrzik-e a magyart anyanyelvüknek, pusztán szüleik szándékán múlik. A fiatalok az adóikat, járulékaikat nem Magyarországon fizetik be, tehát nem azoknak a nyugdíját biztosítják, akik őket felnevelték. A szülők magukra maradnak,

és arról még nem is ejtettem szót, milyen veszteség mind az unokák mind a nagyszülők számára, hogy nincsenek egymás közelében. A nagyszülők nem tudnak az unokák felnevelésében segíteni, az unokáknak nincs lehetőségük megtapasztalni mit is jelent a nagyszülő, ha pedig a külföldön született gyermekeknek nem tanítják meg a magyar nyelvet, akkor túl a kommunikációs problémákon, az ország is veszít – ha mást nem is, de magát a lehetőségét, hogy egyszer talán az unokák visszatérnek.

Néhány évtized múlva a most még aktív korú népesség megöregszik, és azok a fiatalok, akik már valahol letelepedtek és megtalálták számításukat, nem biztos, hogy valaha ismét visszajönnek.

A tapasztalatszerzés, nyelvtanulás, megismerni más kultúrákat mind hasznos az egyén és a társadalom szempontjából is, de úgy gondolom, hogy a fiataloknak nincs hova visszatérni egyelőre. Aki mégis úgy dönt, hogy hazatér, csalódás éri.

Dolgozatommal ezekre a problémákra szeretnék választ találni, hogyan élik meg azok, akik másik hazát választottak, átmenetileg, vagy véglegesen, illetve hogyan alakult az idők folyamán az egykor véglegesnek hitt döntésük, illetve mindezt hogyan élték, élik meg az itthon maradottak?

Az interjú alanyok

1. számú interjú alany:

35 éves férfi, aki 22 évesen az újdonsült feleségével, aki akkor volt 20 éves, repülőre ült és kiment USA-ba szerencsét próbálni. Öt évet szántak rá, hogy legalizálják státuszukat, sikertelenül. Ekkor döntöttek úgy, mivel Magyarország is az Unió tagja lett, hogy hazajönnek, és Anglia felé veszik az irányt. Akkor úgy gondolták, ott fognak élni és dolgozni. Mielőtt ismét útra keltek, az Amerikában gyűjtött pénzből autót és házat vettek, mert úgy gondolták, hogy a gyökereik mégis itt vannak, és majd amikor néha hazajönnek, érezzék jól magukat. Másfél év után Angliából is hazatértek, nem olyan volt, mint amire számítottak. Összehasonlítva Amerikával, nem érezték ott jól magukat. Ezután megpróbáltak itthon beilleszkedni. A férj vállalkozást indított, a feleség munkaviszonyt

létesített. Később gyermekük is született, aki ma már három éves. Két évvel később a vállalkozás bedőlt, mivel egy nagy volumenű munkát nem fizetett ki a megrendelő, ami a kis tőkével rendelkező vállalkozás végét jelentette. Ezután a férj is munkaviszonyt létesített. Néhány hónappal később egy hét leforgása alatt mindketten elveszítették a munkájukat. Előbb felélték a tartalékaikat, aztán eladták a családi autót, de nem találtak munkát. Ekkor jött a lehetőség, így a férj most Norvégiában rönkházakat épít, a feleség időközben el tudott helyezkedni. Külön nem érzik jól magukat, a kislánynak is hiányzik az Apuka, így most azt tervezgetik, hogy visszamennek USA-ba még olyan áron is, hogy vállalják az illegalitást.

2. számú interjú alany:

40 éves egyedülálló fiatalember. Vidéki nagyvárosban nőtt fel, mielőtt a külföldi munkavégzést választotta volna több próbálkozása is volt, hogy itthon boldoguljon. Volt alkalmazott, vállalkozást is indított, de nem vezetett eredményre. Első külföldi munkavégzését, ami Németországban volt, a kapcsolat megmentése miatt függesztette fel, de mivel továbbra sem tudott Magyarországon elhelyezkedni, ismét külföldre ment, ekkor már Hollandiába, amit a barátnő nem tudott elviselni és a 4 éves kapcsolat tönkrement.

3. számú interjú alanyom:

46 éves nő, aki 15 éves korától készült arra, hogy Kanadába emigráljon, ami 20 éves korára realizálódott, elég viszontagságos úton. Nehéz élet várt rá, de leküzdött minden akadályt. 26 évvel a távozása után ma azon munkálkodik, hogy ismét Magyarországon éljen a második férjével, aki születésénél fogva kanadai állampolgár, és azoknak a magyaroknak, akik kíváncsiak rá, megtanítsa azt a fajta gondolkodásmódot, ami sikerre vitte őt.

Megjegyzem, hogy a 3. sz. interjú alanyommal volt egyben a legkönnyebb és ugyanakkor a legnehezebb dolgom. Kérdéseket szinte nem is kellett feltennem, magától mesélt, és azokra a kérdésekre, amiket feltenni szándékoztam, a mesélés közben automatikusan választ is kaptam. Szinte örült, hogy elmondhatja valakinek mindazt, amin keresztül ment az elmúlt 26 év során, olyan valakinek, aki tényleg kíváncsi rá. Abban maradtunk, hogy lehet, még

keresni fogom, mert nem tartom kizártnak, hogy későbbi tanulmányaim során egy életút interjút készítsek vele, ami elől nem zárkózott el.

Természetesen készítettem több interjút is, de igyekeztem minden élethelyzetből egy-egy példát kiragadni és ezeket felhasználni a továbbiakban.

Konceptualizálás

Dolgozatomban többféleképpen fogalmaztam már eddig is, és a továbbiakban sem lesz másképpen a vizsgálni kívánt célcsoportról, ezért szeretném pontosítani, hogy a tanulmányban a fiatalok migrációjával foglalkozom, ami számomra azt jelenti, hogy az országhatárt átlépve másik ország területén vállalnak munkát, és adott ország területén élnek életvitelszerűen rövidebb-hosszabb ideig, esetleg véglegesen. Ennek megfelelően a Nyugat-Magyarországról Ausztriába naponta átjáró munkavállalókat nem sorolom a kutatásom célcsoportjába, őket egyszerűen ingázóknak tekintem.

„Migráció <latin>, vándorlás: népességtud. (demográfiai) fogalom, az ún. mechanikus népmozgalmi események közé tartozik. (...) A külső (nemzetk.) vándorlás az országhatár átlépését jelenti.”²

„Migráció (lat.), 1. a lakosság elvándorlása, áttelepülése országon belül, ill. egyik országból a másikba.”³

Operacionalizálás

Adatokat a következő módszerekkel gyűjtöttem:

- kérdőív
- interjú (skype-n és személyesen)
- blogok olvasása
- irodalom (folyóiratok, könyvek, interneten megjelent tanulmányok, újságcikkek)

Több helyen fogok idézni az interjúkból, a kérdőívek feldolgozása később történik SPSS program segítségével (Szakdolgozat BA), a felfedezett összefüggésekre, tendenciákra viszont hivatkozni fogok.

A tanulmány végén a hipotéziseimet vagy megerősítem, vagy megcáfolom.

² Révai Új Lexikona Babits Kiadó Szekszárd 2004.

³ Egyetemes Lexikon A-Z Magyar Könyvklub, 2001.

Hipotézisállítás

- Magyarországról a jól képzett, magas iskolai végzettséggel rendelkező fiatalok mennek el elsősorban.
- A nyelvet nem beszélők kisebb eséllyel lesznek sikeresek.
- Azok a fiatalok, akiknek az első külföldi munkavállalási periódusuk tovább tartott, mint egy év, már nem tudnak itthon beilleszkedni, rájuk a ciklikus külföldi munkavállalás lesz jellemző, vagy az, hogy ismét elmennek, de akkor már le is akarnak telepedni.
- Külföldön a végzettségüknél, képzettségüknél alacsonyabb szintű munkát végeznek a magyar fiatalok. Ez alól kivételt képeznek azok, akik már a tanulmányaikat is nemzetközileg elismert híres európai vagy amerikai egyetemeken végezték, esetleg ott már korábban is kutatómunkákban vettek részt. Nekik egyszerűen szűkre szabottak az itthoni lehetőségek, unalmas az itthoni élet a külföldi Metropoliszokban tapasztalható nyüzsgő életformához képest.
- Ha itthon kapnának lehetőséget megélhetést biztosító munkavégzésre, legfeljebb a kalandra éhesek indulnának útnak.
- A magyar fiatalok szeretik Magyarországot.
- Akik egyedül indulnak el, és hosszabb időt töltenek a családjuktól, barátaiktól távol, a kapcsolataik idővel megromlanak.

1.Történelmi áttekintés

Annak ellenére, hogy a magyarokról az a nézet terjedt el, hogy nem kellőképpen mobilak, más Kelet-Európai országban élőkhöz képest, a történelem során csak az elmúlt száz évre visszatekintve is több elvándorlási hullámot élt meg hazánk.

Az egyes korszakokat élesen el lehet határolni egymástól, attól függően, hogy gazdasági, megélhetési okokból vagy politikai menekültként hagyták el az országot az érintettek. Ennek megfelelően a migrációt többféle szóval illették az adott oknak, illetve az adott kor politikai légkörének megfelelően. Fontos megjegyezni, hogy azok az országok, amelyek a rendszerváltást megelőzően Magyarországról fogadták a menekülőket politikai okokból, addig ma ez a lehetőség megszűnt az ország politikai berendezkedésének változásával. Gazdasági menekült státuszt már rég felszámolta Kanada és USA is, de a többi fejlett ország sem fogad menekülteket a rossz gazdasági, megélhetési okok miatt.

3.sz. interjú alany:

Kérdés: Mi volt az oka, hogy Kanadába emigrált?

„Az volt az oka, hogy nagyon elnyomva éreztem magam Magyarországon, már az iskolában is. Már 15 évesen eldöntöttem, hogy nem Magyarországon akarok élni. Csak arra vártam, hogy leérettségizzek. Láttam, az emberek hogy el vannak nyomva. A szüleim mindig arra tanítottak, hogy álljak meg a saját lábamon. Apukám 56 éves, anyukám 44 éves volt, amikor születtem. Szóval tudtam, hogy olyan helyre kell mennem, ahol meg fogok tudni élni. Ezek voltak a praktikus okai, hogy elmentem. De most, hogy visszatekintek 26 év távlatából, a szabadság utáni vágy volt az, ami valójában motivált.

Az egész ország fojtogatott. Annak ellenére, hogy szerettem a hazámat, azt éreztem, hogy megöl az a manipuláció, ami akkor otthon ment.”

Ez még a rendszerváltás előtt történt, de már nem sokkal. Őt még fogadta Kanada politikai menekültként.

1.1. Az 1930-as évek: gazdasági- megélhetési menekültek

*„A földbirtok aránytalan eloszlása, a paraszti életforma csődbe jutása a parasztság elszegényedését okozta. Az iparban az alacsony munkabérek, a munkanélküliség a munkások nyomorát erősítették. Lehetséges megoldásként a kivándorlás kínálkozott.”*⁴

Felmenőim között is élt olyan, aki Kanadában vagy Szibériában próbált szerencsét. Édesapám egyetlen anyai nagybátyja 19 évesen ment Kanadába, még az 1920-as években, ahonnan soha nem tért haza, csak levélben tartotta Nagymamámmal a kapcsolatot. Édesanyám nagyapja pedig előbb Brazíliába ment szénbányába dolgozni, az ott keresett pénzből tudott családot alapítani, otthon teremteni, kis gazdaságot kialakítani, majd néhány évvel később Alaszkába ment, ahonnan Ő sem tért haza, nem tudni mi lett a sorsa.

1.2. A II. világháború körüli évek: politikai menekültek

*„A magyar politikai emigrációnak három nagy hulláma volt. Ennek kezdete 1944/1945, amikor a háború vége sok százezer magyart sodort ki nyugatra. Az 1947-ben megindult második emigrálási hullám tömegét tekintve nem volt olyan nagy, mint az 1945-ös, de politikai súlyában és jelentőségében felülmúlta azt. (.....) 1956 volt a harmadik nagy exodus nyitánya, a forradalom után mintegy kétszázezer magyar hagyta el az országot.”*⁵

1.3. Az 1956-os politikai menekültek

„A magyar forradalom vérbe fojtása után – ebben a korabeli publikált nyugati és az 1989-ig titkosan kezelt magyar statisztikák is megegyeznek – mintegy 200 ezer ember hagyta el az ország területét, akikből 1957 nyaráig, élve a Kádár-kormány által meghirdetett amnesztiával, több mint 11 ezren hazatértek. Az ország lakosságának a számítások szerint 1,5–1,7 százalékát érintő migráció demográfiai hatását jól érzékelteti, hogy az ennek

⁴ Magyar emigránsok a 30-as években <http://www.bibl.u-szeged.hu/ha/emigracio/> (2013.11.10)

⁵ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára: Emigráció – a virtuális kiállítás tablói http://www.abtl.hu/virtualis_kiallitas/emigracio (2013.11.10)

nyomán előállt népességvesztés 70 százalékkal meghaladta az 1956. évi természetes szaporodást.”⁶

Mindenesetre érdemes elgondolkodni azon a tényen, hogy nem csak a távozók, hanem azok leszármazottai is hiányoznak Magyarország össznépességéből. Ezért nem célszerű elbogatellizálni a napjainkban zajló folyamatok számait sem.

„Az 1956-os emigráció közvetett demográfiai hatásainak felmérésére a széleskörűen használt nemzetközi vándorlási egyenlegek csak rövidtávon érvényes választ adnak. A hosszú távú hatások kimutatására a mérlegmódszer nem elégséges. Erre a demográfiai mechanizmusokkal operáló múltból előreszámítások alkalmasak. A vizsgálat kimutatta, hogy a magyarországi népességszám alakulására jelentős befolyással volt az 1956-os kivándorlás. Ha a véglegesen eltávozott 176 ezer fő Magyarországon marad, továbbá termékenységük és halandóságuk az itthon maradtak szintjével egyezik meg, akkor gyermekeikkel és unokáikkal együttes számuk 1990-ben 208 ezer, ami a meglehetősen fiatal kivándorló alnépesség bővítet újratermelődésére utal”⁷

1.4.1956 és a rendszerváltás között

Ebben az időszakban leginkább azok hagyták el illegálisan az országot (disszidáltak), akik az akkori rendszerben nem érezték jól magukat. Szabadságvágyuk még olyan áron is távozásra készítette őket, hogy azzal is számoltak, soha többé nem léphetnek Magyarország területére büntetlenül. Számukra a „vasfüggöny”⁸ és a „berlini fal”⁹ lebontása, illetve a rendszerváltás egyenlő volt azzal, hogy szabadon járhatnak vissza a szülőhazájukba, illetve sokan közülük végleg hazatértek, vagy az évnek egy bizonyos szakában Magyarországon,

⁶ Kecskés D. Gusztáv: Tárt karokkal várt kitántorgók Gazdasági és politikai hasznát is hajtották az 1956-os magyar menekültek Hetek 2012. 10. 19. (XVI/42) http://hetek.hu/fokusz/201210/tart_karokkal_vart_kitantorgok (2013.11.10)

⁷ Hablicsek László – Illés László Az 1956-os kivándorlás népességi hatásai Statisztikai Szemle, 85. évfolyam 2. szám

⁸ „A bontás május 2-án kezdődött meg és 1989. június 27-én fejeződött be, amikor Horn Gyula magyar és Alois Mock osztrák külügyminiszter a kamerák előtt átvágták az egyik utolsó szakaszt” <http://hu.wikipedia.org/wiki/Vasf%C3%BCgg%C3%B6ny> (2013.11.10)

⁹ „Magyarország 1989 szeptember 11-én 0 órától megnyitotta határait az NDK polgárai előtt (...)1989. november 9-e után a keletnémet hatóságok nem tudták eldönteni, hogy mi történjen a politikai értelemben már leomlott berlini fal fizikai maradványaival (...)A Berlin és Brandenburg határán fekvő műszaki zárat 1991 novemberére számolták fel véglegesen.” http://hu.wikipedia.org/wiki/Berlini_fal (2013.11.10)

a másik részében pedig az új hazául választott országban élnek. Vannak, akik egyedülállóként távoztak, más nemzetiségű partnerrel kötöttek házasságot, gyermekeik nem minden esetben vallják magukat magyarnak, és sokan a magyar nyelvet sem tanulták meg közülük.

*„A kivándorlás azonban az 1956-os események előidézte exodus után sem állt le, és mértéke a rendszerváltásig évente mintegy 3-6000 személyre tehető. 1960 és 1989 között - legálisan vagy illegálisan - újabb közel 130 000 magyar állampolgár hagyta el az országot. A magyarországi hivatalos adatok alapján megállapítható az is, hogy míg a hatvanas, hetvenes években a legális és illegális kivándorlók száma közelített egymáshoz, addig az államszocializmus utolsó évtizedében jóval magasabb volt az illegálisan kivándorlók aránya.”*¹⁰

1. számú táblázat: A legális és illegális kivándorlók aránya 1947 és 1989 között

	Kivándorlók		
	legális	illegális	ÖSSZESEN
1947-1955	2 553	n.a.	2 553
1956-1962	20 703	193 835	214 538
1963-1979	36 713	40 725	77 438
1980-1989	14 931	30 266	45 197
Összesen	74 900	264 826	339 726

Forrás: Tóth 2001. p. 336

¹⁰ Papp Z. Attila: A nyugati magyar diaszpóra és szervezeti élete néhány demográfiai, társadalmi jellemzője Kisebbség-kutatás 2010. 4. szám http://www.hhrf.org/kisebbségkutatás/kk_2010_04/cikk.php?id=1890 (2013.11.10)

Az 1. számú táblázat jól mutatja, hogy az államszocializmus¹¹ időszaka alatt több mint 300 ezer ember hagyta el az országot, többségük a visszatérés reménye nélkül.

3.sz. interjú alany:

Kérdés: Hogyan jutottál ki Kanadába?

„Az első férjemet 16 évesen ismertem meg. Én már akkor elmeséltem neki, hogyha majd leérettségizek, Kanadába akarok menni. Akkor ő még hallani sem akart erről. Aztán behívták katonának. Ahogy leszerelt, azzal állt elő, hogy menjünk ki most azonnal Kanadába. Nekem még volt néhány hónap az érettségiig. Kértem, hogy várja meg, de hajthatatlan volt.

Kiment Ausztriába, lágerbe, így ekkor szétváltak az útjaink. Amikor leérettségiztem, kértem a kék útlevelet, hogy mehessek ki Ausztriába, mert nekem addig csak piros volt. Közben arról nem tudtam, hogy a barátom anyja feljelentett engem a rendőrségen azzal, hogy én vettem rá a fiát arra, hogy disszidáljon. Ekkortól kezdve a rendőrség állandóan szemmel tartott, időnként bevittek kihallgatni. Természetesen én folyamatosan tagadtam. Nem tehettem mást, mert akkor én is mentem volna a börtönbe, mint sokan mások. Állandóan azt kérdezték, hogy hány embert ismerek Ausztriába, kiket ismerek, akik Kanadába disszidáltak. A szüleimnek sem mertem elmondani, olyannyira nem, hogy kétnaponta eljátszottam a szüleimnek, mintha telefonon beszélgetnék a barátommal. Gyakorlatilag beszélgettem a senkivel. De hát a szüleim párttagok voltak, nem akartak, hogy miattam bajba kerüljenek.. A barátom közben Ausztriában azt mondta, hogy a menyasszonya vagyok, és nem engednek ki, hogy összeházasodjunk, és engem itthon meghurcolnak. Ezen az alapon Ő Kanadában menedékjogot kapott, 4 hónap alatt ki is került, ami abban az időben nem volt jellemző. Volt, aki évekig várt rá. A következő 2 évben jártam az országot, különböző megyékben béreltem ki szobát, és adtam be onnan a vízumkérelmemet, mint egyetemi hallgató. A magánszemélyeknél még nem volt akkoriban elterjedve a számítógép, de a rendőrségen már igen. 17 alkalommal adtam be 2 év alatt különböző lakcímeiről a vízumkérelmemet, de minden esetben elutasították. Ekkor már Európa több helyén zavargások voltak, a Berlini fal is akkor omlott le, a magyar politikai rendszer is kezdett

¹¹ „államszocializmus – a kommunista hatalmi-uralkodó helyzettel jellemezhető bő 40 éves periódus a magyar történelemben. A rendszer magát eleinte kizárólag kommunistának, később részben szocialistának nevezte. A demokratikus szocializmustól való megkülönböztetés miatt ezért ezt a négy évtizedet diktatórikus szocializmusnak, vagy ~-nak nevezzük. Utóbbi név utal arra is, hogy az állam és a párt ebben az időszakban összeolvadt egymással (lásd pártállam, állampárt).”

http://www.boldogsag.net/index.php?option=com_content&view=article&id=4482:allamszocializmus-fogalomtar&catid=748:gulag-kommunizmus&Itemid=328

meginogni. Akkor megint bevettek a rendőrségre, azt mondták, hogy adjam le az útleveletem, öt év múlva biztos kitisztul a fejem. Végül is nem tudtak rám bizonyítani semmi, de úgy voltak vele, ha elveszik az útlevelem, akkor majd megtudom, hogy ki az Atyaúristen. Ez már sok volt nekem.

Közben a barátomnak feltételül szabták Kanadában, hogy engem ki kell, hogy vitessen, hogy házasodjunk össze. Nekem pedig akkor már más lehetőségem nem volt, csak az, hogy hozzámenjek feleségül, ha ki akartam jutni Kanadába. Nem akartam én már akkor hozzámenni, mert közben kiderült, hogy nem olyan ember, mint akinek hittem. Két éve akkor már nem találkoztunk, alig ismertem. Így még egyszer felmentem az emigrációra, sikerült egy akkori parlamenti képviselőtől egy levelet szerezni, melyben leírta, hogy ez az emberi jogok megsértése, és ne csináljanak diplomáciai ügyet két ember szerelmi kapcsolatából.

Sikerült bejutnom, mivel nem tudtam angolul, hoztak egy tolmácsot, annak segítségével elmeséltem a kétéves megpróbáltatásomat, mire kaptam egy vízumot, mellyel 3 hónapig tartózkodhattam Kanadában, elmondta a hölgy, hogy soha nem lehetek kanadai állampolgár, csak ott tartózkodási engedéllyel lehetek ott, ez a szabály – majd a végén hozzátette, „de ha rám hallgatsz, soha nem jössz vissza” .

Két nappal később már a repülőről ültem. „

Ezekben az években nagyon sok ember úgy ment el, hogy nem tudta, látja-e még ismét a hazáját, és akiket itt hagyott.

1.5.A rendszerváltástól az UNIÓS csatlakozásig

„Magyarországról a képzett migráció a rendszerváltás és az uniós csatlakozás éveiben ugrásszerűen megnőtt, de a köztes időszakban is folyamatos volt. A leginkább érintett terület a természettudomány, ahol négy kiadott diplomára jut egy kivándorló. A kérdőíves felmérés alapján a fő motiváció a magasabb jövedelem biztosította könnyebb megélhetés és a kiszámíthatóbb szakmai előmenetel. A kint élők többsége nem vagy csak sok év távlatában képzei el a hazatérést.” ¹²

¹² Csanády Márton Tamás: A magyar képzett migráció a rendszerváltás óta Magyar Tudomány, 2008/05 603. o.
<http://www.matud.iif.hu/08maj/11.html> (2013.11.10)

Ebben az időszakban már megszűnt a lehetősége a politikai okok miatti emigrációnak, legális munkavégzésre pedig csak korlátozott keretek között volt lehetőség. Ettől függetlenül USA, Kanada, Ausztrália és Új-Zéland továbbra is kedvelt célpont volt, sokan vállalták még az illegalitást is, bízva abban, hogy előbb vagy utóbb rendezni tudják a státuszukat.

1.sz. interjú alany:

Emlékszel még rá, hogy amikor kimentetek USA-ba, mi volt a cél eredetileg, és változott-e ez menetközben?

„Az amerikai állampolgárság megszerzése lett volna a cél, de ezt nem támogatta az akkori politika. Igaz mondjuk ez azóta sem változott. Mindenképpen a letelepedés volt a cél, de nem jött össze. Ezért úgy döntöttünk, hogy nem maradunk tovább illegalitásban, hiszen akkor lett Magyarország az Unió tagja, ezért úgy gondoltuk, hogy majd Angliában fogunk letelepedni, néha pedig majd hazajárunk Magyarországra.”

1.6.Az UNIÓS csatlakozást követően

Az Európai Unióhoz (2004) való csatlakozásunk megnyitotta az utat minden magyar állampolgár számára, hogy a gazdaságilag fejlettebb országokban keressen munkát. A csatlakozáskor a ma is célszágnak tekinthető Egyesült Királyság is megnyitotta a határait a vendégmunkások előtt. A nyitáskor alábecsülték a Kelet-Európából érkezők számát. Nagyon sokan, akik korábban illegalitásba vonulva éltek és dolgoztak az USA-ban és Kanadában, csak azért tértek haza, hogy az Egyesült Királyságban vállaljanak munkát, közülük sokan letelepedési szándékkal. Ezt a döntést több alkalommal elhibázott lépésnek tekintették érintett politikusok, ugyanis a vártnál nagyságrendekkel nagyobb létszámban jelentek meg Nagy-Britanniában az újonnan csatlakozó Kelet-Európai országokból, hogy munkát kapjanak. Később közülük sokan le is telepedtek.

„Látványos hiba volt az EU-szabályok által lehetővé tett átmeneti korlátozások nélkül beengedni Nagy-Britanniába a közép- és kelet-európai új uniós tagállamok munkavállalóit

- írta szerdán megjelent cikkében Jack Straw, a brit Munkáspárt egyik legtekintélyesebb veterán politikusa.”¹³

A 2. számú interjú alanyom ebben az időszakban ment először külföldre munkát vállalni, konkrétan Németországba. Ott akkor még korlátozva volt a munkavállalás az új tagoknak, ennek ellenére sikerült elhelyezkednie egy húsüzemben.

Kérdés: Miért ment Németországba dolgozni, ki és mi motiválta?

„Saját döntésem volt, de ugyanakkor egyfajta menekülés, úgy is mondhatnám, hogy kényszer hatására mentem Nem igazán volt más lehetőségem, ha meg akartam élni. „

2011-ben újabb fejezet vette kezdetét, megnyitotta kapuit Németország és Ausztria is, ahol korábban csak meghatározott számú Kelet-Európai munkavállaló kaphatott meghatározott időre munkavállalási engedélyt.

Mint említettem, idősebb fiam Ausztriában él Tirol tartományban, már 4 éve, Ő pont abban az időszakban ment ki a menyasszonyával, amikor még korlátozva volt a munkavállalók száma. Először Ő is csak szezonmunkát kapott, majd nyitott a munkaerőpiac, ami Őt éppen ott találta. Ma már egy élelmiszerüzletben a zöldség osztályt vezeti, és jó esélye van rá, hogy feljebb lépjen, a menyasszonya pedig, aki ma már a felesége lett, boltvezető egy 500 m²-es ruházati boltban. Az a tapasztalatuk, hogy az osztrákok szeretik a magyar munkavállalókat, mert precízek, megbízhatóak és nagy a munkabírásuk.

Azt hogy jelenleg hány magyar él migrációban, az adatokat csak becsülni lehet, mert nincs megfelelő nyilvántartás a Magyarországról akár ideiglenesen, akár véglegesen távozókról. Egyes vélemények szerint 500 ezer a külföldön élők száma, mások 3-400 ezer közé helyezik ezt a számot.

¹³ fn24: Bánják, hogy beengedték a magyarokat Nagy-Britanniába
<http://fn.hir24.hu/gazdasag/2013/11/13/banjak-hogy-beengedtek-a-magyarokat-nagy-britanniaba/>
(2013.11.13)

„Eddig tükörstatisztikákból, vagyis más országok statisztikai hivatalaitól beszerzett adatokból számoltak, de azt tudni kell, hogy a kivándorlók nagy része nem jelenik meg semmilyen hivatalos adatbázisban, így számukról igazán pontos becslést adni nem lehet.”¹⁴

Európában jelenleg a fent említett három ország (Egyesült Királyság, Németország és Ausztria) a legvonzóbb, ezt leszámítva továbbra is sokan próbálnak távolabbi földrészeken szerencsét. Még mindig az Amerikai Egyesült Államok a legnépszerűbb, de sokan keresik a lehetőségét a boldogulásnak Ausztráliában és Új-Zélandon is.

Az 1.sz. interjú alany annak ellenére, hogy már megtapasztalta, milyen nehéz illegalitásban élni, mivel nem érzi jól magát itthon, fontolgatja, hogy ismét USA-ba mennek és soha többé nem térnek vissza:

Kérdés: Most, hogy Te Norvégiában vagy, és faházakat raksz össze, a családod pedig Magyarországon van, hogyan tovább?

„Ha sikerül ide kihozni a feleségemet, és a kislányomat, akkor itt folytatjuk. Ha nem, akkor viszont úgy néz ki, hogy visszamegyünk az USA-ba. Angliát nem szeretjük. Ausztriába leginkább csak idegnyomunk van, Németország valahogy távol áll tőlem. Ott németül kellene beszélni, én csak angolul tudok. A többi Uniós ország szóba sem kerülhet.”

Kérdés: Ismét vállalnátok az illegalitást?

„A gyerek semmilyen hátrányát nem érezné. A barátomnak is van gyereke, ugyanúgy jogosult mindenre 21 éves koráig, mintha amerikai állampolgár lenne. Mi meg majd ellesszünk valahogy. Meg hátha lesz előbb vagy utóbb valami amnesztia féle.”

¹⁴ HVG.hu: Kivándorlás: ez nem exodus
http://hvg.hu/gazdasag/20130715_A_kivandorlas_egymasra_rakodo_tortenések (2013.11.10)

Az is tény, hogy mint munkavállalót szívesen fogadják a magyarokat a fejlettebb országok, de a letelepedés adott országban már nem annyira egyszerű. Erről mesélt a 2. számú interjú alanyom, aki jelen pillanatban itthon van, de már több alkalommal járt Hollandiában, és ismét menni készül:

Kérdés: Vannak-e letelepedési szándékaid?

„Voltak, de már nincsenek.”

Kérdés: Miért?

„Rájöttem, hogy nekem, mint EU-s állampolgárnak kisebbek az esélyeim, mint egy kívülről érkező menekültnek. Eredetileg tervbe volt véve, de a dolgok nem úgy alakultak. Nem tudom, hogy mi lenne a jó? Lehet, hogy jobb lenne ottani állampolgárnak lenni. Nem hiszem, hogy az Unió megmarad abban az állapotában, mint most, és aki nem ottani állampolgár, annak lehet, hogy nem lehet majd ott dolgozni tovább. Most pedig már inkább már Hollandiába vannak a barátaim, jó ismerőseim. „

Kérdés: Mit tapasztaltál, hogyan fogadják a magyarokat Hollandiában?

„Furcsának találom, de a színes bőrű dolgozókat szívesebben veszik, mint a Kelet-Európai munkavállalókat. Ezt tapasztaltam Németországban is. Van bennük egyfajta bizalmatlanság velünk szemben. Ez az én tapasztalatom és nem csak a munkavállalással kapcsolatban, hanem a barátkozás vagy a házasságkötés területén is. Sokkal hamarabb kötnek barátságot vagy házasodnak össze egy színes bőrűvel, mint egy kelet-európaival.”

2. A mobilitás, illetve annak hiánya

Saját tapasztalatból tudom, ha szóba kerül a külföldi munkavállalás, az emberek nagy része úgy nyilatkozik, hogy ha tehetné, ő is elmenne valamelyik másik országba, és az esetek többségében azt is hozzáteszik, hogy nem csak dolgozni, hanem akár letelepedni is.

„Az elmúlt 20 évben sose volt ilyen magas a magyarok körében a migrációt tervezők aránya: mára minden ötödik magyar felnőtt tervezi, hogy rövid- vagy hosszú távon külföldön vállal munkát vagy véglegesen kivándorol. 2010 óta másfélszeresére nőtt a külföldi munkavállalást vagy kivándorlást tervezők aránya. (...) A 30 év alattiak fele külföldre költözne. (...) a kilencvenes évekhez képest a 2000-es évekre megnőtt a magyar lakosság migrációs potenciálja, vagyis a külföldi munkavállalás vagy letelepedést tervezők aránya, majd 2010-től különösen a hosszú távú külföldi munkavállalás szándéka erősen emelkedni kezdett, miközben a kivándorlást tervezők aránya lényegében változatlan.”¹⁵

A valóság pedig az, hogy lényegesen kevesebben vállalják a kényelmetlenséget, a kockázatot, és azokat a viszontagságokat, melyeket el kell tudni viselni egy idegen országban, ameddig nem sikerül beilleszkedni, mint ahányan tervezgetik azt. A beilleszkedési folyamat sokszor egy egész életen keresztül tart, és csak a leszármazottaknál, akik már az adott országban születtek, valósul meg a teljes asszimiláció. A migrációs szándék és a megvalósult migráció közötti nagy számbeli különbség okait is érdemes lenne egy tanulmányban megvizsgálni.

A 3. számú interjú alanyom esete, aki 20 évesen ment ki Kanadába, jól illusztrálja melyek is lehetnek azok a bizonyos kényelmetlenségek, amikkel szembe kell nézni, idegen országban, távol mindenkitől és mindentől.

Kérdés: Milyen volt, amikor megérkeztél?

„A férjem biológusként mutatkozott odakint be, ami persze nem volt igaz – a Földesben érettségizett -, de ott kint nem az számít, hova jártál iskolába, hanem az, hogy mihez értesz.

¹⁵ A magyarok fele külföldre menne

http://index.hu/belfold/2012/05/24/sosem_emigralt_volna_meg_ennyi_magyar/ (2013.11.10)

Szóval azt csinálta, amit szeretett, a természetben dolgozott, pl. farkasok ürülékét vizsgálta, nyáron szúnyogirtással foglalkozott stb. Amikor megérkeztem, kivitt egy erdőbe, 40 km-re az első lakott településtől, egy lakókocsiba lerakott, majd elment. 3 héti egyedül voltam az erdő közepén. Hát volt időm gondolkodni, hogy mit is csináltam. Aztán elkezdtem segíteni az analízisben, aztán munkát kerestem. Mosogatni jártam családokhoz, kenuval. Elkezdtem angolul tanulni. Mindent felcímkéztem – tányér, kanál, kés stb. Aztán terhes lettem, ekkor bejöttünk a városba. Nem úgy alakultak a dolgaim, ahogy szerettem volna. A férjem folyamatosan terrorizált. Ott voltam abban az országban, ahova 15 éves korom óta vágytam, és nem tudtam megvalósítani az álmaimat, mert nem azzal voltam elfoglalva, hanem hogy folyamatosan azt lestem, mikor fogja rám a fegyvert, vagy a kést. Aztán megint terhes lettem, végül 24 éves koromban sikerült elszabadulni tőle. Odakerültem 20 évesen, és 24 évesen már elvált voltam, két gyerekkel.

11-szer költöztem a két év alatt. A szüleim folyamatosan hívtak haza. De én nem akartam meghátrálni. Tudtam, ha kint maradok, és megcsinálom, amit akarok, akkor innen tudom segíteni a szüleimet, a testvéreimet.”

2.1. Lakásviszonyok

Magyarországon a Nyugat-Európában bevett szokástól eltérően a lakások nagyobbik hányada magántulajdonban van. Ez több okra vezethető vissza. A rendszerváltás után megszűnt a lehetőség, hogy rászorultság alapján szociális bérlakáshoz lehessen jutni. A korábban állami tulajdonban lévő bérlakásokat alacsony áron felajánlották a benne lakó bérlőknek megvételre. A lehetőséggel ritka kivételtől eltekintve a bérlők éltek is. Új szociális bérlakásokat nem építettek. A fiatalok, ha nem akartak a szüleiknél maradni összezsúfolódva egy szobában, akkor vagy családi házat építettek, vagy lakást vásároltak. Bérelt lakásban csak szükségből és akkor is csak átmeneti jelleggel laktak, hiszen annak bérleti díja általában magasabb volt, mint ha a lakásvásárlásra vagy építésre felvett hitelt törlesztették volna. A gazdasági válság, és a devizában felvett hitelek törlesztő részleteinek megemelkedése azt eredményezte, hogy drasztikusan visszaesett azok száma, akik otthont akartak vásárolni. Így a csökkenő kereslet csökkenő lakóingatlan árakat eredményezett. Sok településen, ahol magas a munkanélküliség az adott régióban, a lakások szinte

eladhatatlanokká váltak. Ezek a lakóingatlan tulajdonosok szinte az otthonuk rabjaivá váltak, nem tudnak tőle mozdulni, sem megszabadulni, közben pedig az adósság egyre nő. Ehhez társul még az is, hogy sokan a végsőkéig ragaszkodnak az otthonukhoz, nem tudják elképzelni az életüket máshol.

„Sík Endre szerint tartja magát az a nézet, hogy a magyarok helyhez kötöttek, nehezen mozdulnak, a lakásukat pedig még akkor sem cserélik el, ha ez indokolt lenne, mert abban a házban szeretnek lakni, ahol addigi életüket töltötték. A professzor ezt a jelenséget egyfajta ma is élő utóparaszti kultúrának nevezte.”¹⁶

Érdekes, hogy amíg Magyarországon az emberek főleg saját tulajdonú lakásokban, sokszor a valós igényt meghaladó nagyságú lakásokban élnek (ennek elsősorban a bedugult ingatlanpiac az oka) megfigyelhető az is, hogy amikor az emberek átlépik az országhatárt, hajlandóak olyan kényelmetlenséget is felvállalni, amit idehaza nem biztos, hogy megtennének. Ilyen többek között a lakhatás. Külföldön, szinten minden magyar valamilyen bérleményben lakik. Általában csak szobát vagy rosszabb esetben ágyat bérelnék. Lakást inkább csak azok tudnak bérelni, akkor házaspárként, vagy családotól érkeznek, és eleve a letelepedés szándékával.

A 2. számú interjú alanyom így beszél erről:

Kérdés: Hol és milyen körülmények között laksz?

„A cég által bérelt lakásban. Ennek a bérleménynek a díját levonják a munkabérből, akár igénybe veszem, akár nem.”

Kérdés: Hányan laktok egy lakásban?

„A törvény meghatározza, hogy egy embernek hány négyzetméter privát szféra járna. Ott nem olyan nagyok a lakások, mint Magyarországon. Sok kicsi szoba van a lakásokban, tehát elvileg minden embernek járna egy-egy szoba, de jó esetben is legalább ketten vagy hárman lakunk egy-egy szobában.”

¹⁶ Parókia a református portál: Menni vagy maradni? <http://www.parokia.hu/hir/mutat/4786/> (2013.11.10)

2.2. Közlekedés

Ha a magyar béreket és a közlekedés költségeit összehasonlítjuk más Nyugat-Európai országokéval, azt tapasztaljuk, hogy a közlekedés költségei azonosak, esetenként alacsonyabbak, mint Magyarországon, a bérek viszont a mi béreinknek a többszöröse. Tehát a jövedelemnek sokkal nagyobb hányadát kell egy magyar dolgozónak utazásra fordítania, mint pl. egy német dolgozónak. Ma már elmondható, hogy a személyautóval történő közlekedés költsége alacsonyabb, mint a tömegközlekedésé, ami ráadásul korszerűtlen is, de a munkáltatók vagy nem, vagy csak a tömegközlekedés igénybevételét támogatják. Ez arra készteti a magyarokat, főleg a kisebb, városoktól távoli településen lakókat, hogy inkább éljenek segélyből, mert a munkába járás költsége a munkabér jelentős részét úgyis elviszi.

Azt is érdemes megjegyezni, hogy Magyarországon még mindig nem elég elterjedt a kerékpár használata. Az emberek sokkal szívesebben ülnek autóba, még olyan áron is, hogy a bérekhez képest igen magas az üzemanyagár.

A 2. számú interjú alany ezzel kapcsolatban mesélte:

„Vannak olyan dolgaik, ami a magyar fiataloknak ciki lenne, Pl. kerékpárral járnak, és elé van szerelve egy olyan kis kocsi szerűség, mint egy dömper, a gyerekeket abba ültetik, és úgy viszik őket, vagy a másik, ami nagyon érdekes, hogy olyan, mint nálunk a gokart volt régen, fémből készült kis valami, amit lábbal lehet hajtani, és a tizenéves fiatalok azzal közlekednek.”

2.3. A megfelelő nyelvtudás hiánya

Ahogy nő a csatlakozó országok száma, azzal egyenes arányban csökken az esélye annak, hogy valaki megfelelő nyelvtudás nélkül elinduljon munkát keresni egy idegen országba. Ma már akár konyhai kisegítőnek vagy építőipari segédmunkásnak is kell tudnia legalább társalgási szinten az adott ország nyelvét ahhoz, hogy jó esélye legyen egy állás megszerzésére. Vannak arra irányuló törekvések, hogy ezt a hiányosságot országos szinten pótoljuk, pl. EU forrásból megvalósuló nyelvoktatás - Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP 2.1.2.), de még mindig sokan vágnak neki nyelvtudás nélkül az útnak,

amivel szinte megakadályozzák a munkavállalás sikerét. Általában az újságokban megjelenő rémtörténetek főszereplői ők. A nyelv nem tudása kiszolgáltatott helyzetbe sodorhatja azt, aki megfelelő segítség nélkül egyedül próbál szerencsét.

Az interjúm alanyai azok közé tartoznak, akik induláskor nem beszélték az adott ország nyelvét, de mint említettem, ők nem a legifjabb generáció tagjai. Akkor még úgy is el lehetett indulni, kevesebben voltak, nagyobb igény volt rájuk. Ma már ez másképpen van.

1.sz. interjú alany:

Kérdés: Milyen szintű nyelvtudással mentetek ki az USA-ba?

„Feleségem nagyon jó angoltudással rendelkezett, én viszont nulla nyelvtudással mentem ki.”

Kérdés: Okozott-e ez számodra nehézséget?

„Háát... hm, igazából nehézséget nem okozott, csak furcsa volt, hogy más nyelven beszélnek az emberek. Mindig is közel állt hozzám az angol nyelv, mert nagyon sok olyan zenét hallgatok, aminek angol szövege van, és én azokat fordítottam le. Fogékony voltam rá és nem okozott nehézséget a megtanulása. Mert én nyitott voltam rá végül is. Nagyon meg is szerettem. Most jelenleg is használom az angolt, itt Norvégiában. „

2.sz. interjú alany:

Kérdés: Beszéltél-e hollandul, amikor kimentél?

„Nem. Először németül beszéltem egy keveset, amit magamtól tanultam a Németországban végzett munkám ideje alatt, de a hollandok nem igazán szeretik a németet. Tudják, hogy a németek ismerik a jogukat, és nem jó ajánlólevél, ha németül beszélek. A magyarokról tudják, hogy bármilyen munkát hajlandóak megcsinálni, úgy vannak eladva, hogy a hátukon akár fát is lehet hasogatni, és kevesebbért is hajlandóak vagyunk dolgozni, mert Magyarországon nincs munka. A hollandot is ugyanúgy magamtól kezdtem el tanulni, mint a németet annakidején. A gond igazán az, hogy nincs lehetőség a gyakorlásra.”

2.4. Megfelelő anyagiak hiánya

Aki dolgozott már távol az otthonától, akár Magyarországon, akár külföldön, az tudja, hogy megfelelő tartalékkal rendelkezni kell, ha ezt az utat választja. Azok közül, akik azt választották a kérdőívben feltett kérdésre, hogy szeretnének külföldön dolgozni vagy élni, sokan már évek óta nem találnak munkát Magyarországon, nincs állandó jövedelemforrásuk, esetleg minimálbérért dolgoznak. Feltételezhetően még annyi megtakarított pénzük sincs, hogy ha azonnal találnának is munkát külföldön, hogy oda kiutazzanak, lakjanak és táplálkozzanak az első bérfizetésig.

Magam is ismerek olyanokat, akik évek óta tervezgetik, hogy elindulnak, de az induláshoz szükséges tőkét képtelenek előteremteni.

2.5. A család

Vannak olyan élethelyzetek, amikor egyszerűen nem teheti meg az egyén, hogy mindent hátrahagyva elmenjen másik országba. Van, aki egyedül neveli kisgyermekét, nem szeretné sem másokra bízni, és a bizonytalanba nem akarja, vagy nem tudja magával vinni. Idős, beteg, ellátásra szoruló szülő vagy házastárs, esetleg felnőtt, de beteg gyermek is kikényszerítheti a maradást.

2.6. Emberi tényezők

A szocializációnak itt is erős hatása van az egyénre nézve. Azt tapasztaltam, hogy akiknek a szülei már dolgoztak külföldön, sokkal könnyebben hozták meg a döntés, és sikeresebbek is voltak, mint akik a saját családjukból elsőként próbáltak külföldön szerencsét.

A halogatók is szép számmal akadnak, sok esetben van munkájuk, amivel elégedetlenek ugyan, de inkább maradnak a biztos rossznál, mint vállalják a bizonytalan jót. Vannak, akik örökre az álmodozás szintjén maradnak, sokan ismerünk ilyen típusú embereket. Halogatók oka lehet a megfelelő tőke összegyűjtése is, ami soha nem gyűlik össze, illetve a „még tanulni kell a nyelvet” problémakör.

3. Az Európai Unió

A 2004-es csatlakozásnak köszönhetően a magyarok egyben uniós polgárok is lettek, mely különböző előnyöket biztosít, többek között a szabad mozgást. Nézzük meg, mit is jelent ez?

„A munkavállalók szabad mozgása az Európai Unió működéséről szóló szerződés 45. cikkében rögzített uniós alapelv, amelyet a Bíróság joggyakorlata és a másodlagos uniós jogszabályok fejtenek ki részletesen. Az uniós polgároknak joguk van:

- *más uniós tagállamban állást keresni,*
- *ott munkavállalási engedély nélkül munkát vállalni,*
- *munkavállalás céljából az adott tagállamban tartózkodni,*
- *a munkaviszony megszűnése után is ott maradni,*
- *az adott ország állampolgáraival megegyező bánásmódban részesülni az álláshoz jutás, a munkafeltételek és minden egyéb szociális- és adókedvezmény tekintetében.”*¹⁷

3.1. Befogadó országok

Köztudott, hogy a fejlett országok népessége rohamosan öregszik. Minden európai országban nő az átlagéletkor, és egyre magasabb az időskorúak aránya. Több módon igyekeznek kompenzálni a korcsoportok közötti egyensúly megbomlását. Ilyen eszközök pl. a gyermekvállalási kedv növelése, a nyugdíj korhatár emelése, de ide kell, hogy soroljuk a fiatal munkavállalók migrációjának lehetővé tételét.

Ez a folyamat az utóbbi években felgyorsult. Az alacsony bérű, magasan kvalifikált szakemberek távoznak a jobb megélhetés reményében. A befogadó országok szempontjából ez dupla haszon. Először is megspórolták az újonnan érkező fiatal munkavállalók felnőtté válásának és képzésének költségeit, másodszor pedig náluk

¹⁷ Európai Bizottság > Foglalkoztatás, szociális ügyek és társadalmi befogadás > Uniós polgárok szabad mozgás
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=hu>

csapódnak le a jövedelemből levont járulékok, adók. Ha tovább gondoljuk a folyamatot, a befogadott fiatalok, ha megtalálják számításukat, családot már ott alapítanak, vagy viszik magukkal a már itthon megszületett gyermekeiket, és azok későbbi leszármazottai már csak és kizárólag odatartozónak fognak számítani. Ezzel a folyamattal nem csak értékes embereket veszítünk el, hanem a lehetőségét is annak, hogy lassítsuk a magyar társadalom elöregedésének folyamatát.

A 3. számú interjú alanyak a gyermekei már felnőttek, kanadai állampolgárok, édesanyjuk után kérhetnék magyar állampolgárságukat, de ők Kanadához tartozónak érzik magukat. Tehát ez már mínusz 2 fő.

Másik két interjú alanyom közül az egyiknek már van gyermeke, viszont a gyermekét nem feltétlen itthon szeretné felnevelni.

1.sz. interjú alany:

„Nem csak a pénz az oka, hogy el akarunk jönni otthonról. És ezt itt most tapasztalom is. Itt például vezetem a céges autót, és ha van egy sebességkorlátozás, és betartom, nem akar senki letolni az útról, nem dudálnak, nem akarnak megelőzni, mindenki betartja a szabályokat. Mindenki mosolyog, a boltokban is segítőkészek, akkor is, ha nem vásárolsz semmit. Mindenki beszél angolul. Nagyon messze vagyunk mi magyarok ettől a szinttől. Szóval nem csak anyagi oka van annak, hogy mi el akarunk jönni otthonról. Nem akarom, hogy a gyerek ebben nőjön föl, hogy ezt lássa, ezt a negatív beállítottságot, nem akarom, hogy ezt magába szívja.”

A 2. sz. interjú alanyom a kérdésemre, hogy ha majd egyszer lesz gyermeke, hol szeretné felnevelni a következő választ adta:

„A szívemmel Magyarországon, az eszemmel Hollandiában.”

Az eddig beérkezett kérdőívekből hasonló vélemények olvashatóak ki. Szeretnének a fiatalok gyermeket szülni, de itthon nem látják a realitását annak, hogy vállalkozzanak rá.

„A most megjelent uniós jelentés szerint 2060-ban az EU 517 millió fős lakosságából szinte minden harmadik ember 65 éves vagy annál idősebb lesz. (...)A ma közzétett

jelentésben az áll, hogy a lakosság létszáma 2060-ban nem sokkal lesz nagyobb a jelenleginél (517 millióra nő a 2010. évi 502 millióról), az **idősek aránya viszont jóval magasabb lesz** a mostaninál – az előrejelzés szerint az európaiak 30%-a 65 éves, illetve annál idősebb lesz. Az emberek manapság hosszabb ideig élnek, mint korábban, ami nagyszerű vívmány, ám jelentős kihívásokat is jelent az uniós országok gazdasága és jóléti rendszere szempontjából. Az érme másik oldala természetesen az, hogy az aktív népesség létszáma kisebb lesz – a 15–64 évesek részaránya az előrejelzés szerint 67%-ról 56%-ra csökken. Hozzávetőleg ez azt jelenti, hogy minden nyugdíjasra a mostani 4 helyett csupán 2 munkaképes korú fog jutni.”¹⁸

Magyarországon a helyzet még ettől is rosszabb lesz, ha a mostani elvándorlási tendencia folytatódik.

Azt is fontos megjegyezni, hogy vannak olyan szakterületek, ahonnan lassan az aktív korúak nagy része már külföldre távozott és a még maradók is erősen fontolgatják azt. Ilyen terület az egészségügy. Akinek a közelmúltban volt valamilyen kapcsolata a magyar egészségüggyel, mint páciens, tehát rendelkezik saját tapasztalattal, látja, érzi a hatását annak a folyamatnak, ami az egészségügyben zajlik már évek óta. Ezen a területen a legjellemzőbb a szakemberek elvándorlása. Egyre több helyen maradnak el műtétek, nőnek a várólisták, sok helyen, ha a nyugdíjas korban lévő orvosok nem vállalnák a munkát, működésképtelenné válna az egészségügyi ellátás. Vannak kórházak, ahol az ügyeletet már csak rezidensekkel tudják biztosítani, bár ennek a gyakorlatnak egy időn nyáron életbe lépő rendelet gátat kíván szabni, ami újabb bonyodalmakat jelent a hazai egészségügyi ellátásban.

„A rezidensek csak személyes felügyelet mellett ügyelhetnek gyakorlatuk első két évében, és a harmadik év után sem oszthatóak be szakorvos személyes jelenléte nélkül a traumatológiai, intenzív, és Perinatális Intenzív Centrumokban (PIC) ügyeletbe. Erről rendelkezik az emberi erőforrások miniszterének rendelete, amely az ez évi első Magyar Közlönyben jelent meg, s július 1-én lép hatályba. Veszélybe kerülhet a kórházi és az alapellátási ügyeleti rendszer, ezzel együtt a betegellátás, amennyiben ez a rendelkezés

¹⁸ Európai Bizottság: Őszülő Európa – felkészülés a kihívásra http://ec.europa.eu/news/economy/120515_hu.htm (2013.11.10)

életbe lép – mondja lapunknak egy budapesti kórház főorvosa, szerinte ugyanis nem áll rendelkezésre annyi szakorvos, hogy minden rezidens mellé kiállítsanak egyet.”¹⁹

Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az a folyamat, ami most zajlik, és nem csak az Európai Unió térségében, hanem minden öregedő, fejlett társadalomban, nem más, mint harc a fiatal, jól képzett szakemberekért. Ebből a harcból azok az országok fognak győztesen kikerülni, ahol a játszma végén a legtöbb fiatal marad. Ebben a megmérettetésben véleményem szerint hazánk jelen pillanatban nagyon rossz pozícióban van. Úgy is tekinthetjük, mint a korcsoportok átrendeződése földrajzilag. Azok a térségek vannak nyerő pozícióban, ahol jobbák a feltételek a megélhetésre, a boldogulásra

1. számú ábra: A népesség öregedés-fiatalodás mátrixa (szerk. Szónoky Ancsin G.)

		FIATALOK SZÁMA		
IDŐSEK SZÁMA	VÁLTOZÁS → ↓	NŐ	ÁLLANDÓ	CSÖKKEN
	NŐ	ÖREGEDÉS	ÖREGEDÉS	ÖREGEDÉS
	ÁLLANDÓ	FIATALODÁS		ÖREGEDÉS
	CSÖKKEN	FIATALODÁS	FIATALODÁS	ÖREGEDÉS FIATALODÁS

Forrás: Szónoky Ancsin Gabriella: Népesedési helyzetjelentés: öregedés vagy öregek fiatalodása?²⁰

„A leggyakoribb eset (...), amikor a fiatalok számának a gyorsabb növekedését egyértelműen a nagy számú bevándorlás jelenti.”²¹

„Frank-Jürgen Weise szerint 2025-ig 6-7 millió fős pótlólagos szakemberigény alakul ki, amelyet a hazai munkaerő "talán fele részben" lesz képes betölteni. Emellett a német cégek oda telepítik majd tevékenységeiket, ahol szakembereket találnak, de racionalizálásra is

¹⁹ eLitMed.: Borulni fog az ügyeleti rendszer?
http://www.elitmed.hu/ilam/egeszsegpolitika/borulni_fog_az_ugyeleti_rendszer_10519/ (2013.11.10.)

²⁰ Szónoky Ancsin Gabriella: Népesedési helyzetjelentés: öregedés vagy öregek fiatalodása?
<http://www2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/baba/Szonoky.pdf> (2013.11.10)

²¹ Szónoky Ancsin Gabriella: Népesedési helyzetjelentés: öregedés vagy öregek fiatalodása?
<http://www2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/baba/Szonoky.pdf> (2013.11.10)

*kényszerülnek, hogy kevesebb képzett dolgozóra legyen szükségük. Ugyanakkor ezzel együtt is több mint kétmillió képzett munkaerőre lenne még szükség, akiknek külföldről kellene érkezniük, ahhoz, hogy a német gazdaság megfelelő növekedése fenntartható legyen - véli Weise.”*²²

3.2. Magyarország, mint kibocsátó ország

Az Európai Unió csatlakozáskor bizonyára mindenkiben volt egy kialakított kép, hogy milyennek képzelik az életet a jövőben. Sajnos az a fajta integráció, amiben sokan bíztak, máig sem valósult meg. Az a hátrány, ami a csatlakozó Kelet-Európai országokat, köztük Magyarországot is jellemezte, csak fokozódott. Tény ugyanakkor, hogy a munkaerő szabad áramlása és a szabad költözés joga valóban nagy előrelépés volt a korábbi évtizedekben megélt korlátokhoz képest.

Az a tendencia, amit fejlett társadalmakban mindenhol tapasztalni, nálunk is megfigyelhető az átlagéletkor alakulásában. Csökken a születések száma és a magas színvonalú egészségügyi ellátásnak köszönhetően, nő a születéskor várható átlagéletkor.

1. számú tábla: Népesség korcsoportonként (2001-2012) a teljes népességhez viszonyítva, %

életkor/év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
0-14	16,6	16,3	16,1	15,9	15,6	15,4	15,2	15	14,9	14,7	14,6	14,5
15-24	14,5	14,1	13,7	13,4	13,1	12,9	12,8	12,7	12,6	12,5	12,3	12,1
25-49	35,7	35,9	36,1	36,1	36	35,8	35,7	35,7	35,7	35,8	35,9	36,1
50-64	18,1	18,4	18,7	19,1	19,7	20,1	20,4	20,4	20,5	20,3	20,4	20,4
65-79	12,4	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3	12,5	12,5	12,7	12,7	12,7
80-	2,7	2,9	3,1	3,2	3,3	3,5	3,6	3,7	3,8	3,9	4,1	4,2

Saját készítésű tábla Forrás: KSH

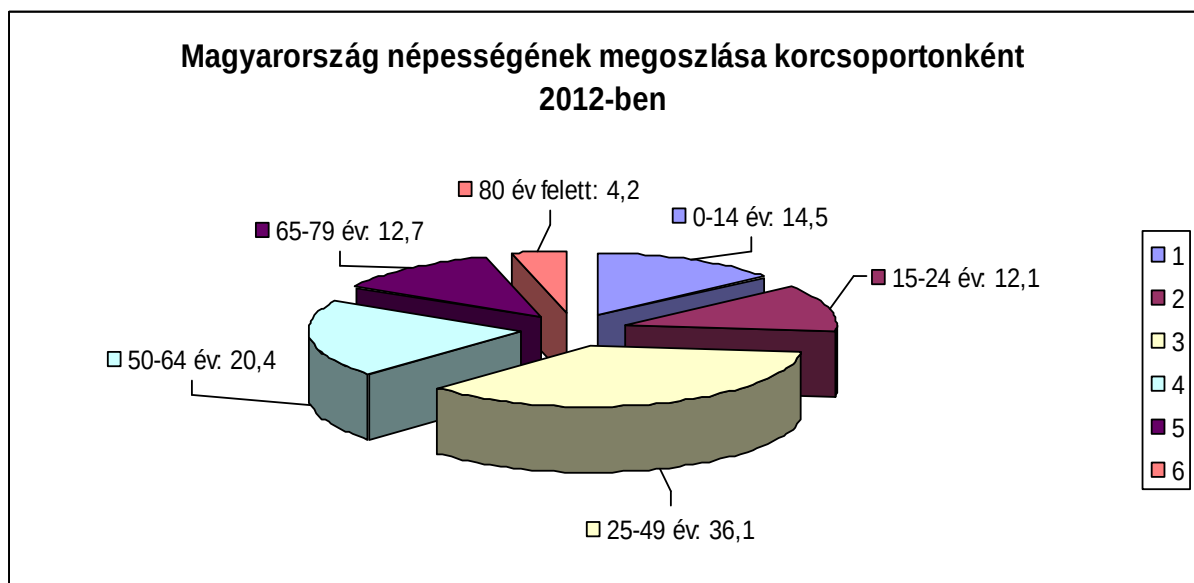
http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabla/tps00010.html

Még szembetűnőbb a probléma, hogy megnézzük a népesség korcsoportonkénti eloszlását. Azt tapasztaljuk, hogy a népesség 37,3 % -a 50 év feletti és mindössze 14,5 %-

²² InfoRádió/MTI: Kétmillió képzett bevándorlóra lenne szüksége Németországnak <http://inforadio.hu/hir/kulfold/hir-433772> (2013.11.10)

a gyermekkorú. A 25 és 49 év közötti korosztály gyakorlatilag lefedi nagyságrendileg az 50 év felettiek táborát, és ha ezzel szembeállítjuk a felnővekvő nemzedéket, akik mindössze 26,6 %-ot tesznek ki a teljes népességen belül, akkor világosan látszik, hogy folyamatosan nő a gyermekkorúakra jutó időskorúak száma. Ha pedig még azt is figyelembe vesszük, hogy csökken a szülési hajlandóság a fiatalok körében, illetve egyre inkább kitolódik az első gyermekvállalás kora, akkor még rosszabb kilátások prognosztizálhatóak a jövőre nézve.

2. számú ábra: Magyarország népességének megoszlása korcsoportonként 2012-ben

Saját készítésű diagram

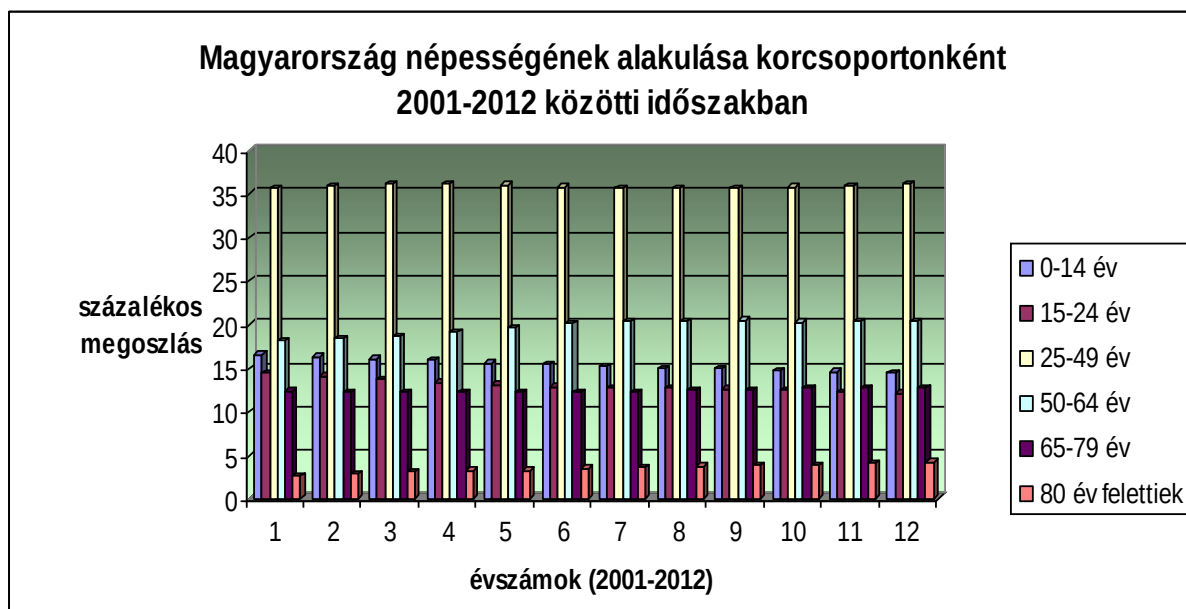
Forrás: KSH

http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00010.html

Nézzük meg a tendenciákat is, ami csak az elmúlt alig több mint 10 évben történt. A legstabilabb korcsoportnak nevezhetjük a 25 és 49 évesek táborát, számuk az évek folyamán alig változott. A 0-14 éves korosztály viszont minden évben kisebb számban jelenik meg az előző évhez képest, ezzel szinte ellentétes irányban pedig minden évben egy

kicsivel emelkedett a 80 év felettek száma. Ugyancsak emelkedett folyamatosan az 50 és 64 évesek száma is, ami megmagyarázza a nyugdíjkorhatár kitolását.

3.számú ábra: Magyarország népességének alakulása korcsoportonként 2001-2012 közötti időszakban

Saját készítésű diagram

Forrás: KSH

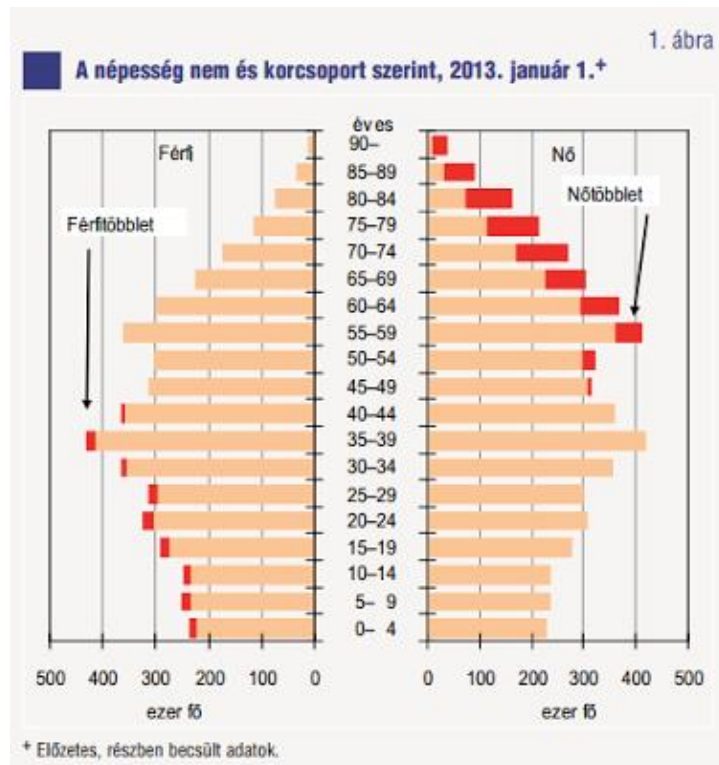
http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00010.html

„A 60 éves és idősebb lakosok száma és aránya először 1992-ben haladta meg a 0–14 éves gyermekkorú népességét, 2005 óta viszont már a 65 évesek és ennél idősebbek is többen vannak, mint a gyermekkorúak. 2013. január 1-jén száz gyermekre 119 időskorú, 65 éves és idősebb lakos jutott.”²³

Miért is alakult így a népesség összetétele? A magyar populáció korfáján két „kitüremkedést” lehet látni. Az egyik a „Ratkó-gyerekek” másik pedig a „Ratkó- unokák” létszámát mutatja.

²³ Piackutatások.hu: KSH - Az új korfa. A népesség nem és korcsoport szerint 2013. január 1. <http://www.piackutatasok.hu/2013/05/ksh-az-uj-korfa-nepesseg-nem-es.html> (2013.11.13.)

4. számú ábra: A népesség nem és korcsoport szerint, 2013. január 1.

Forrás:

<http://www.piackutatasok.hu/2013/05/ksh-az-uj-korfa-nepesseg-nem-es.html>

A fenti ábra nem most jelent gondot, sőt más országokhoz képest jó pozícióban vagyunk, jelenleg nincs munkaerőhiányunk, összehasonlítva például Németországgal, vagy Ausztriával. Néhány éven belül azonban a „Ratkó-gyerekek” nyugdíjba vonulnak, és az eddigi elemzések alapján komoly problémát jelent majd, amit az adott kor politikusainak, gazdasági szakembereinek kezelniük kell majd.

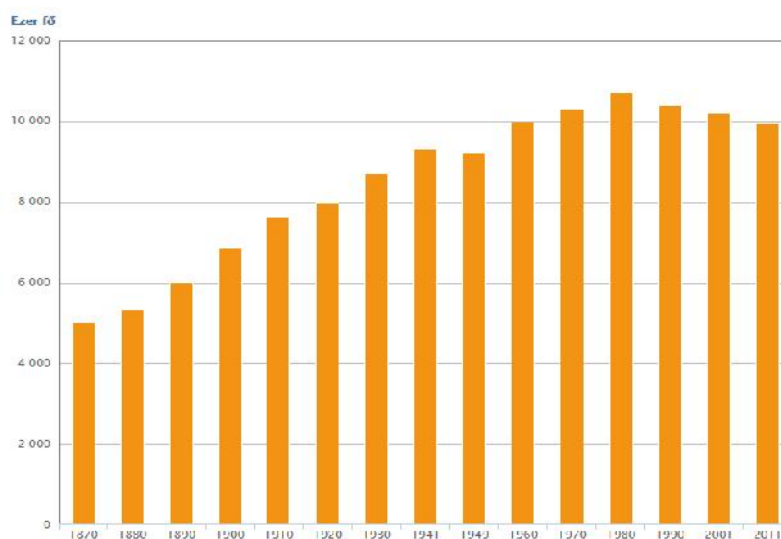
„Aktuális munkaerő-piaci elemzésekben és társadalompolitikai tanulmányokban gyakran említik a Ratkó-gyerekeket és a Ratkó-unokákat, erre vezetik vissza, hogy Magyarországnak egyelőre nincs akut demográfiai problémája. A Ratkó-gyerekek még, a Ratkó-unokák már a munkaerőpiacon vannak, a kereső-eltartott arány így jelenleg, átmenetileg kedvezően alakul. A Ratkó-gyerekek nyugdíjba vonulásával feltehetőleg pótlólagos erőforrások bevonására lesz szükség a munkaerőpiacon.”²⁴

²⁴ Wikipédia <http://hu.wikipedia.org/wiki/Ratk%C3%B3-korszak> (2013.11.13)

A Ratkó-unokák közül pedig sokan már külföldön vannak, vagy tervezgetik hogy mennek, a gyermekeik már lehet, hogy adott országban születnek.

A Magyarországra érkező betelepülők viszonylag nagy száma ellenére is folyamatosan fogy, és öregszik hazánk népessége.

5. számú ábra: A Népesség számának alakulása

2011. évi népszámlálás

Forrás: KSH http://www.ksh.hu/js/nepszamlalas/grafikonok/03_kotet/index.html (2013.11.10)

„Hazánk népessége már 1981-től csökken, a 2011-es lélekszám pedig alatta maradt az 1960-asnak – derül ki a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által 2011-ben végzett népszámlálás nyilvánosságra hozott adataiból. Az ország lakosságának létszáma 9 millió 937 ezer 628 volt az adatgyűjtés idején – ez a szám 260 687-tel kevesebb, mint amennyi 2001-ben, az ezt megelőző összeíráskor volt.”²⁵

3.3. A fiatalok

A várható problémák megoldása a mostani gyermekekre és fiatalokra vár majd, de megkapják-e az esélyt arra, hogy olyan helyzetbe kerüljenek, olyan középkorúvá érjenek, akikre lehetne támaszkodni? Ha a problémát tovább boncoljuk, feltehetjük a kérdést, hogy

²⁵ Hetek: Népszámlálás: Alig van pozitív adat
http://hetek.hu/hatter/201304/nepszamlalas_alig_van_pozitiv_adat (2013.11.13)

van-e esélyük arra, hogy ők is a korábbi nemzedékekhez hasonlóan legyenek képesek családot alapítani, otthon teremteni? Nem könnyű ma egy magyar fiatalnak az élete. Szeretne boldogulni az életben, de azt tapasztalja, hogy vagy nincs rá szükség a munkaerőpiacon, ha talál is munkát, csak minimálbérért, vagy az ország túlsó felében, de a fizetés ott sem olyan sok, hogy abból a lakhatást is meg tudja oldani és még tervezgetni is tudja a jövőjét. Ha pedig az illető fiatal diplomás is, aminek a megszerzéséhez diákhitelt volt kénytelen felvenni, akkor már azt is törlesztenie kell. Ha pedig az állam által finanszírozottként tanul, akkor munkavállalási kötelezettséget vagy pénz visszafizetési kötelezettséget is szerez a diplomája mellé. Az új Alaptörvény pedig kimondja a gyermek szülőtartási kötelezettségét is. Nem csoda hát, ha a többszöri próbálkozás után végül a fiatal úgy dönt, hogy másik országban próbál szerencsét. Figyelembe véve a Magyarországon élő pályakezdő fiatalok esélyeit, lehetőségeit, a hazaszereteten és a gyökerekhez való ragaszkodáson kívül kevés érv szól a maradásuk mellett.

„Ellentétben sok kivándorlóval és még több Magyarországon maradóval, mi nem csináltunk lelkiismereti kérdést a dologból. Azt az elvet követjük (a mindennapokban is), hogy egyetlen életünk van csak és ezt az egyet kell a lehető legjobban megélnünk. Ebbe pedig nem fér bele olyasmi, hogy hol született az ember vagy hogy mi lesz az országgal, ha elmegyünk (elmennek a fiatalok)?

Azért nem fogunk nyomorogni egy életen át, hogy majd egyszer talán 150 év múlva jól menjen egy országnak.”²⁶

Mind a kérdőívekben mind az interjúk során elhangzott a következő két kérdés:

- 1. Minek kellene történnie ahhoz, hogy Magyarországon akarjon élni?**
- 2. Milyen változások történtek az ő szempontjából az utolsó 15 évben Magyarországon?**

A válaszok:

1.sz. interjú alany:

²⁶ Határátkelő: Menekülés egy jobb világba.
http://hataratkelo.blog.hu/212/11/23/menekules_egy_jobb_vilagba (2013.11.10)

„Fizetésbeli változás nem lenne elég, az agyakban is rendet kellene tenni. Bár gondolom, a kettő összefügg. Pénz nélkül nem megy. Amíg nincs pénz, addig nincs nyugalom sem az agyban, sem sehol. Szóval szerintem nagyon súlyos problémák vannak odahaza. Például a „lopunk, csalunk, hazudunk, belekötünk, akibe csak lehet, az utcán is úgy vezetünk, hogy mindenkit letarolunk, és mindegy, hogy milyen autó van a fenekünk alatt”. Megmondom őszintén, a tipikus mai magyar társadalmat én nem szeretem.”

„A lehető legrosszabb, mert mindennek az ára emelkedett, a bérek pedig csökkentek. Az öcsém a legjobb példa erre. Az öcsém most ott dolgozik, ahol én dolgoztam Amerika előtt 3 évig. Akkor én 120-140 ezer forintos nettó bérért dolgoztam két műszakban. Ez 1998-ban volt, ami abban az időben egész jó bérnek számított. Ja és szerettem a munkámat. Az öcsém 12 éve dolgozik ezen a helyen. Ugyanazt csinálja, amit én csináltam, nem két műszakban, hanem háromban, nincs egy szabad szombatja, mert időbankban dolgoznak. Azok az emberek tanították őt be, akiket én tanítottam be annak idején, és mindezért Ő most kap havi nettó 100 ezer forintot.”

2.sz. interjú alany:

„Elsőször is a minimálbérnek legalább a duplájára kellene emelkednie, természetesen a jelenlegi árak mellett. Ez lenne az első lépés. Ez hozna magával sok dolgot. Például felpörögne a gazdaság, a bűnözés csökkenne. A béren keresztül lehetne kezelni szinte az összes meglévő problémát.”

„Csak negatív!”

3.sz. interjú alany:

„Magyarországon az emberek nem bíznak egymásban, se önmagukban. Változás van, ami ma is zajlik, csak akik itt élnek nem érzékelik. Nekem könnyű volt észrevenni, hiszen sokáig nem voltam itthon, rögtön szembeötlött. Az embereknek meg kell érteniük, hogy itt kell maradni és itt kell megvalósítaniuk önmagukat. „

„Magyarország nem élhető egy olyan ember számára, aki ennyi időt eltöltött egy olyan országban, mint Kanada. Itt egy vállalkozó meg tud élni, Kanada segíti a vállalkozásokat. Én nem tudnék olyan munkahelyen dolgozni, ahol durván bánnak az emberrel, nincs ebédidő, stb. , a vállalkozások pedig tönkremennek.”

A kérdésre, hogy mekkora lenne az a bér, ami elég lenne ahhoz, hogy ne akarjanak a fiatalok elmenni a többség nettó 150.000.- Ft körül húzta meg a határt, azzal a megkötéssel, hogy mind a férjnek mind a feleségnek legyen munkája.

Következtetés

A hipotéziseim megerősítéséhez, illetve cáfolásához ahogy az elején említettem, nem csak az interjúban elhangzottakat használtam fel, hanem a már beérkezett kérdőívek válaszait is.

- **Magyarországról a jól képzett, magas iskolai végzettséggel rendelkező fiatalok mennek el elsősorban.**

A hipotézisemet inkább megerősíti a kutatásom eredménye, bár a kérdőívekre adott válaszokból az derül ki, hogy kezdetekben inkább valamilyen betanított munkát, segédmunkát, esetleg konyhai kisegítő munkát végeznek külföldön, ez jellemző arra az időszakra, amíg a nyelvi problémák vannak, aztán akinek van jó szakmai tudása, már van lehetősége tovább lépni. Például az 1.sz. interjú alanyom asztalos végzettséggel most rönkházakat épít Norvégiában, korábban az USA-ban is lakások belső felújításával foglalkozott, a fiam mielőtt Ausztriába ment, 4 évig dolgozott egy multinacionális cégnél kereskedelmi managerként, jelenleg is hasonló munkakörben dolgozik Ausztriában, bár először ő is mosogatott egy síparadicsomban, a 3.sz. interjú alanyom pedig az itthon megszerzett kutyakiképző tréneri tudását kamatoztatva épített fel egy sikeres vállalkozást Kanadában, de a nyelvismeret hiánya miatt ő is mosogatást vállalt az első időkben.

- **A nyelvet nem beszélők kisebb eséllyel lesznek sikeresek.**

Ezt a hipotézisemet teljes mértékben sikerült megcáfolnia a válaszadóknak. Érdekes megfigyelni viszont, hogy a zömében fiatal kérdőívre választ adók közül kevesen vannak, akik megfelelő nyelvtudás nélkül indulnának útnak. Rájuk már inkább az jellemző, hogy alapos nyelvi előkészületek után vállalják a megmérettetést.

- **Azok a fiatalok, akiknek az első külföldi munkavállalási periódusuk tovább tartott, mint egy év, már nem tudnak itthon beilleszkedni, rájuk a ciklikus külföldi munkavállalás lesz jellemző, vagy az, hogy ismét elmennek, de akkor már le is akarnak telepedni.**

Ez a feltevéssem megállta a helyét. Ha már túl van legalább egy egyéves sikeres időszakon, Magyarország lehetőségei kevésnek bizonyulnak a külföldről hazatérők számára. Ismét el fog menni és lehet, hogy örökre. Ezt a feltevésemet még az sem ingatta meg, hogy a 3.sz. interjú alany 26 évnyi Kanadában töltött év után döntött úgy, hogy hazatér, hiszen Ő is egyértelműen kijelentette, hogy nem tudna úgy itthon élni, hogy nem támaszkodhat arra a jövedelemre, ami Kanadából érkezik. Ráadásul Ő nem is az anyagi problémák elől menekült, a szülei jómódúak voltak, több ingatlan maradt hátra a haláluk után a két gyermekre.

➤ **Külföldön a végzettségüknél, képzettségüknél alacsonyabb szintű munkát végeznek a magyar fiatalok.**

Ez az állítás csak részben igaz. A kezdetekben valóban az a jellemző, hogy valamilyen kiegészítő munkát végeznek konyhán, vagy segédmunkát építkezésen, de ez inkább csak arra az időszakra jellemző, ameddig a nyelvet nem tudják. Olyan szinten viszont valóban nem ismerik el az iskolát, mint Magyarországon, ellentétben a tudással és tapasztalattal, amit szívesen vesz a külföldi munkáltató.

➤ **Ha itthon kapnának lehetőséget, legfeljebb a kalandra éhesek indulnának útnak.**

A kérdőívekre kapott válaszok között volt néhány, akik a kalandvágyat jelölték meg elsődleges okként, de rájuk a nagyon fiatal életkor a jellemző, és nincs itthon szerzett munkatapasztalatuk.

Az interjúban résztvevőknek más fenntartásaik is vannak Magyarországgal kapcsolatban.

2.sz. interjú alanyom például ezzel kapcsolatban így fogalmazott:

„Amikor az ember hazajön, más szemmel nézi az itthoni dolgokat. A szürke már nem szürke, hanem fekete, kritikusabban nézed a dolgokat, más ritmushoz vagy szokva, bár idővel vissza lehet szokni. Az ember sodródik. Akik hazatérnek, nem fognak olyan jó dolgokat csinálni, amiket megtehetnének, mert beállnak a sorba.,,

Tehát ezt a kérdésemet sem sikerült teljes mértékben sem cáfolni, sem megerősíteni. Függ az egyes ember igényeitől, és attól is, hogy eredetileg milyen helyzetből startol.

➤ **A magyar fiatalok szeretik Magyarországot.**

Igen, a magyar fiatalok szeretik Magyarországot. Nem az országgal van bajuk, hanem azzal, hogy nem tudnak önálló életet kezdeni, kiszolgáltatottnak érzik itthon magukat.

Erre a kérdésemre nagyon érzelmes válaszokat kaptam:

1.sz. interjú alany:

„Annyira nem tudunk elszakadni Magyarországtól, mint például a barátom, aki már 13 éve kint van Amerikában. Megmondom őszintén, nem is akarok véglegesen elszakadni. Szükség van erre a gyökérre, mert Édesapám és a nagyszülők olyan sok jót tettek velem, amikor gyerek voltam, meg a feleségemmel is a szülei és nagyszülei, ami által imádom (szülőváros)-t és minden emlékem odaköt. Szóval ez kell, hogy az ember néha hazalátogasson, ott legyen, feltöltődjön lelkileg, végigjáróm azokat a helyeket, ahol jártam öt évesen, tíz évesen Apámmal (az USA-ban töltött idő alatt halt meg), Nagyapámmal, Nagyival.... Szóval nem tudnék végleg elszakadni Magyarországtól”

2.sz. interjú alany:

„Amikor kimentem első alkalommal külföldre, megfogalmaztam magamban, hogy mi is az a honvágy!

A honvágy számomra azok az emlékek, amikor valaki gyerek volt, és azok a pozitív dolgok, mint például az illatok, az ízek, és itt nem az anyu által sült és főzött ízekre gondolok, hanem mint gasztronómiai különbségekre, ami csak adott országra jellemző, az emberi kapcsolatok, a szép, amire jó visszaemlékezni.”

3.sz. interjú alany:

„Amikor hazamegyek Magyarországra, akkor minden kitisztul. Jól érzem magam, tudok aludni... stb. Elgondolkoztam azon, hogy ez miért van így?”

- **Akik egyedül indulnak el, és hosszabb időt töltenek a családjuktól távol, a családi kapcsolatok idővel megromlanak.**

Ezt az állításomat is alátámasztotta a kutatásom. A 2.sz. interjú alanyomnak a kapcsolata a barátnőjével tönkrement a külföldi munkavégzés ideje alatt.

A 3.sz. interjú erről így beszélt:

„Aztán amikor a szüleim meghaltak, már nem igazán volt kedvem hazajárni, mert üres volt az ország. Az ismerősök, barátok ugyan megmaradtak, de túlságosan sok volt a negatív hozzáállás. Az első 10 perc után már jön a panaszkodás, hogy minden milyen rossz és hogy mindenki milyen szerencsétlen. Ez mentálisan nagyon leszívja az embert. Meg mindig előjön a kérdés, hogy ott jobb kint, vagy itthon? Még emlékszem arra, amikor én voltam a legnagyobb áruló most meg én vagyok a legkedvesebb ember.”

A kérdőívre adott válaszok közül sokan még csak néhány hónapja vannak távol, főleg interneten tartják a kapcsolatot (skype, facebook), tehát ebben a kérdésben a válaszaik nem lehetnek mérvadóak.

Összefoglalás

Magam sem gondoltam, amikor elkezdtem ezt a témát kutatni, hogy ennyi ellentmondásba és bizonytalanságba fogok ütközni. Ahány elemzés, annyi eredmény születik még a komolyabb tanulmányokat alapul véve is. A számok sokszor ellentmondásosak. Sok esetben függ attól is, hogy a témát boncolgatónak van-e érdekeltsége, hogy nagyobbnak esetleg kisebbnek látszódjék az a bizonyos szám amit éppen vizsgál, avagy tud-e, akar-e objektíven közelíteni a kérdéshez. Nincs ez másképpen a korábban elvándoroltak számának becslésénél sem, miért is lenne másként a jelenlegi helyzetnél?

Csatlakozásunk az Európai Unióhoz a migrációs folyamatokat nem csak elősegítette, hanem fel is gyorsította.

„A folyamat jövőbeli alakulását, a kivándorlás további növekedését vagy tartósságát nem könnyű megjósolni, ugyanis ez egyfelől a hazai gazdasági, társadalmi, politikai változásoktól, másfelől a fogadó országok gazdasági folyamataitól, külföldi munkaerő-igényének alakulásától is függ. Az azonban határozottan kijelenthető, hogy minél tovább tart a kiáramlás, annál nehezebb megállítani a folyamatot, hiszen kialakulnak azok a mechanizmusok, amelyek önmagukban is fenntarthatják a tendenciát. Közben az elvándorlás emberi tőke veszteséget is jelent, ami negatívan hat vissza a hazai gazdasági folyamatok alakulására”²⁷

Ha nem akarjuk, hogy Magyarország azoknak a településeknek a sorsára jusson, ahonnan elvándoroltak a fiatalok a városok felé a megélhetés reményében a korábbi évtizedekben, akkor érdekeltté kell tenni őket a maradásban. Az említett településeken az öregek magukra maradtak, majd kihaltak, és mára csak, mint szellemtelepüléseket tartjuk számon őket. Mindenki az a jól felfogott érdeke, hogy a fiatalokat érdekeltté kell tenni a maradásban, de nem kényszerítő eszközökkel, hanem motiválni kell őket. Az ország jövőjének a sorsa a kezükben van.

²⁷ HVG.hu: Kivándorlás: ez nem exodus
http://hvg.hu/gazdasag/20130715_A_kivandorlas_egymasra_rakodo_tortenések (2013.11.10)

Irodalomjegyzék

- Bayer József – Jávor István – Utsi Ágnes: *Társadalomismeret*, Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest, 2005
- Csanády Márton Tamás: *A magyar képzett migráció a rendszerváltás óta* Magyar Tudomány, 2008/05
- Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón* Dialógus Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005
- Egyetemes Lexikon A-Z Magyar Könyvklub, Budapest, 2001
- Hablicsek László – Illés László: *Az 1956-os kivándorlás népességi hatásai* Statisztikai Szemle, 85. évfolyam 2. szám
- Kecskés D. Gusztáv: *Tárt karokkal várt kitántorgók Gazdasági és politikai hasznát is hajtottak az 1956-os magyar menekültek* Hetek 2012. 10. 19. (XVI/42)
- KSH: *Magyarország 2011*, Budapest 2012
- KSH: *Társadalmi mobilitás Magyarországon*, Kopint-Tárki Zrt, Budapest, 1983
- Népességtudományi kutatóintézet: *Demográfiai Portré*, Budapest, 2009
- Papp Z. Attila: *A nyugati magyar diaszpóra és szervezeti élete néhány demográfiai, társadalmi jellemzője* Kisebbség-kutatás 2010. 4. szám
- Rédei Mária: *Mozgásban a világ. A nemzetközi migráció földrajza*, Elte Eötvös Kiadó, Budapest 2007
- Révai Új Lexikona Babits Kiadó, Szekszárd 2004.
- Sik Endre: *A migráció szociológiája*, Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest, 2001
- Szentés Tamás: *Globalizáció, regionális integrációk és nemzeti fejlődés korunk világgazdaságában* Savaria University Press, Szombathely, 2002
- Szentés Tamás: *Ki, és miért van válságban?* Napvilág Kiadó, Budapest, 2009

Internetes hivatkozások:

- Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára: *Emigráció – a virtuális kiállítás* *tablói* http://www.abtl.hu/virtualis_kiallitas/emigracio (2013.11.10)
- Európai Bizottság >*Foglalkoztatás, szociális ügyek és társadalmi befogadás* >
Unió polgárok szabad mozgás
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457&langId=hu>
- Európai Bizottság: *Őszülő Európa – felkészülés a kihívásra*
http://ec.europa.eu/news/economy/120515_hu.htm (2013.11.10)
- eLitMed.: *Borulni fog az ügyeleti rendszer?*
http://www.elitmed.hu/ilam/egeszsegpolitika/borulni_fog_az_ugyeleti_rendszer_10519/ (2013.11.10.)
- fn24: *Bánják, hogy beengedték a magyarokat Nagy-Britanniába*
<http://fn.hir24.hu/gazdasag/2013/11/13/banjak-hogy-beengedtek-a-magyarokat-nagy-britanniaba/> (2013.11.13)
- Határátkelő: *Menekülés egy jobb világba.*
http://hataratkelo.blog.hu/212/11/23/menekules_egy_jobb_vilagba (2013.11.10)
- Hetek: *Népszámlálás: Alig van pozitív adat*
http://hetek.hu/hatter/201304/nepszamlalas_alig_van_pozitiv_adat (2013.11.13)
- HVG: *Kivándorlás: ez nem exodus*
http://hvg.hu/gazdasag/20130715_A_kivandorlas_egymasra_rakodo_tortenese
(2013.11.10)
- Index: *A magyarok fele külföldre menne*
http://index.hu/belfold/2012/05/24/sosem_emigralt_volna_meg_ennyi_magyar/
(2013.11.10)
- InfoRádió/MTI: *Kétmillió képzett bevándorlóra lenne szüksége Németországnak*
<http://inforadio.hu/hir/kulfold/hir-433772> (2013.11.10)
- *Magyar emigránsok a 30-as években* <http://www.bibl.u-szeged.hu/ha/emigracio/>
(2013.11.10)
- Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet: *Népesség előreszámítások* <http://demografia.hu/index.php/kutatasok/nepelo> (2013.11.10)

- KSH: *Népesség korcsoportonként (2002-2013)*
http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tps00010.html (2013.11.10)
- Parókia a református portál: *Menni vagy maradni?*
<http://www.parokia.hu/hir/mutat/4786/> (2013.11.10)
- Piackutatások.hu: *KSH - Az új korfa. A népesség nem és korcsoport szerint 2013. január 1.*
<http://www.piacutatasok.hu/2013/05/ksh-az-uj-korfa-nepesseg-nem-es.html> (2013.11.13.)
- Szónoky Ancsin Gabriella: *Népesedési helyzetjelentés: öregedés vagy öregek fiatalodása?*
<http://www2.sci.u-szeged.hu/eghajlattan/baba/Szonoky.pdf> (2013.11.10)
- Wikipédia: Ratkó-korszak <http://hu.wikipedia.org/wiki/Ratk%C3%B3-korszak> (2013.11.13)
- Wikipédia: Vasfüggöny <http://hu.wikipedia.org/wiki/Vasf%C3%BCgg%C3%B6ny> (2013.11.10)
- Wikipédia: Berlini fal http://hu.wikipedia.org/wiki/Berlini_fal (2013.11.10.)
- Boldogságnét: *Államszocializmus fogalomtár*
http://www.boldogsag.net/index.php?option=com_content&view=article&id=4482:allamszocializmus-fogalomtar&catid=748:gulag-kommunizmus&Itemid=328 (2013.11.10)